

KOSTNÍ ZDRAVÍ

Autoři:

doc. PhDr. Petr Kutáč, Ph.D.

Mgr. Veronika Horká, DiS.

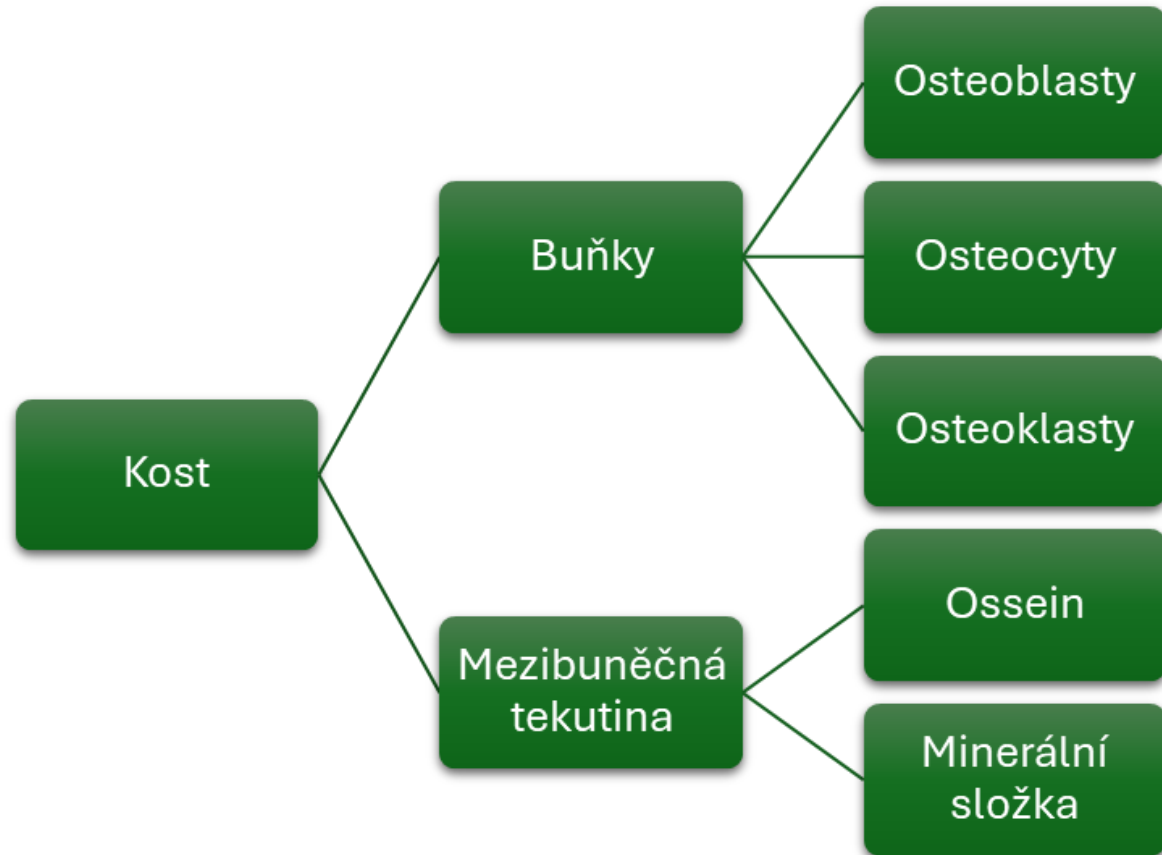
Spolufinancováno
Evropskou unií

Data v této prezentaci pocházejí z projektu s názvem „Zvyšovanie kvality pohybovej aktivity súvisiacej so zdravím prostredníctvom edukačnej spätnej väzby u starších dospelých; 2024-2-SK01-KA210-ADU-000279831“. Projekt vznikl v rámci programu Erasmus+ Kooperativní partnerství, který je spolufinancován Evropskou unií.

Funkce kostí:

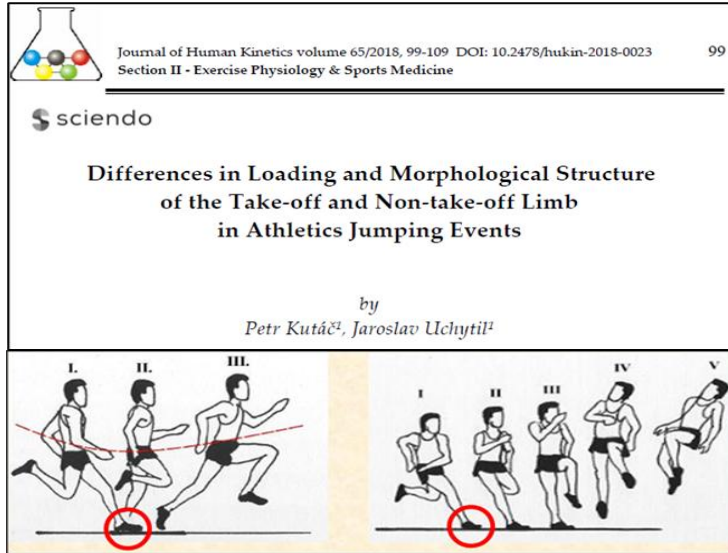
- podpůrná (tvoří skelet těla)
- ochranná (kryt důležitých vnitřních orgánů)
- facilitační (páková aktivace svalů)
- zásobní (minerály Ca a P)
- krvetvorná a imunologická (hematopoéza v červené kostní dřeni)
- energetická (lipidy ve žluté kostní dřeni)

STRUKTURA KOSTÍ

- **Osteoblasty** – buňky, které se podílejí na tvorbě nové kostní tkáně (remodelaci) a vyskytují se na povrchu kosti
- **Osteocyty** – buňky, které produkují kolagen a další látky, které tvoří extracelulární matrix kosti, jsou obklopeny kostní tkání
- **Osteoklasty** - buňky, které se podílejí na vstřebávání vstřebávání kostí (rozpouštějí kost ⇒ dochází k přestavbě kostí-remodelaci). Vyskytují se ve vyhloubených jamkách.
- V dětství je **poměr mezi osseinem a minerální složkou** 52% ku 48%, v dospělosti 40% ku 60% (v dospělosti převažuje minerální složka).

Remodelace (přestavba) kostí

- Celoživotní proces.
- Dochází k odstraňování (vstřebávání) starší kostní tkáně a k její náhradě novou kostní tkání.
- Je nutné aby byla v rovnováze činnost osteoblastů (staví kost) a osteoklastů (rozpouštějí kost).

- **Primárním stimulem** → deformace kostních buněk
  - Takovým stimulem může být pohybová aktivita, která vyvolává otřesy.
- **Výsledky studie (Kutáč & Uchytíl, 2018)** ukázaly, že u atletů skokanů má odrazová dolní končetina vyšší kostní denzitu než neodrazová.
  - Je to důsledek opakovaného vystavení otřesům při odrazech, které podporují zpevňování kostí.

Remodelace (přestavba) kostí

- Kutáč et al., 2021 – studie vrhačů
- Porovnání kostní denzity mezi závodní vs. nezávodní končetinou u vrhačů.

The effect of athletic throwing events on the body composition and bone density in the limbs of throwing athletes.

Kutáč P¹, Uchytíl J², Rygelová M²

[Author information](#) ▶

The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 20 Jan 2021, 61(7):935-942

<https://doi.org/10.23736/s0022-4707.21.11492-6> PMID: 33472348

- **Výsledky:**

- Přestavbu kostí nevyvolávají pouze otřesy.
- Podstatná je deformace kostních buněk dostatečné velikosti a intenzity.
- U závodní horní končetiny nedochází k otřesům – přesto má závodní končetina vyšší denzitu než nezávodní.

Kostní denzita (hustota kosti)

Úbytek kostní hmoty:

- U zdravých jedinců **začíná klesat ve věku 40 let** u obou pohlaví a dále klesá po celou dospělost, přičemž u žen je tento pokles prudší v důsledku menopauzy.
- Některé studie uvádějí průměrný pokles kostní hmoty o **6–8 % každých deset let**.
- Proto je důležité, aby hodnoty kostní denzity byly na začátku poklesu co nejvyšší.

Faktory ovlivňující kostní denzitu

- 60–80 % rozdílů v hodnotách kostní denzity v dospělosti je způsobeno dědičností.
  - Věk a pohlaví (muži >70, ženy >50)
- Zbývajících 20 až 40 % může být ovlivněno vnějšími faktory:
  - Fyzická inaktivita
  - Kouření tabáku
  - Malnutrice – nízký příjem vápníku, vit D

Faktory ovlivňující kostní denzitu

Za ochrannou pohybovou aktivitu je považována řada sportů:

- Například bojové sporty, míčové sporty, hokej, raketové sporty, atletika, gymnastika, step aerobic a rychlobruslení.
- Někteří autoři také považují za ochrannou pohybovou aktivitu také běh.

Snížená kostní denzita

osteopenie, osteoporóza

- Nízká hustota kostní tkáně je spojena s vyšším rizikem zlomenin.
  - Především zlomeniny v oblastech kyčle (krček), páteře a distální části paže.
- **Výskyt osteoporózy:**
  - Celosvětově - 11.7% mužů a u 23.1% žen.
  - V EU byla v roce 2010 - odhadem u 22 milionů žen a 5 milionů mužů.
  - Náklady na diagnostiku a léčbu osteoporózy v EU v roce 2010 činily 37 miliard eur.

Zdravá kost

Osteopenie

Osteoporóza

Diagnostika osteoporózy

- **Pro diagnostiku** se používá především metoda duální rentgenové absorpciometrie (DXA, denzitometrie).
  - Využívá princip rozdílné průchodnosti rentgenového záření lidskými tkáněmi.
- **Dávky rentgenového záření** jsou mnohem nižší než při klasickém rentgenovém vyšetření.

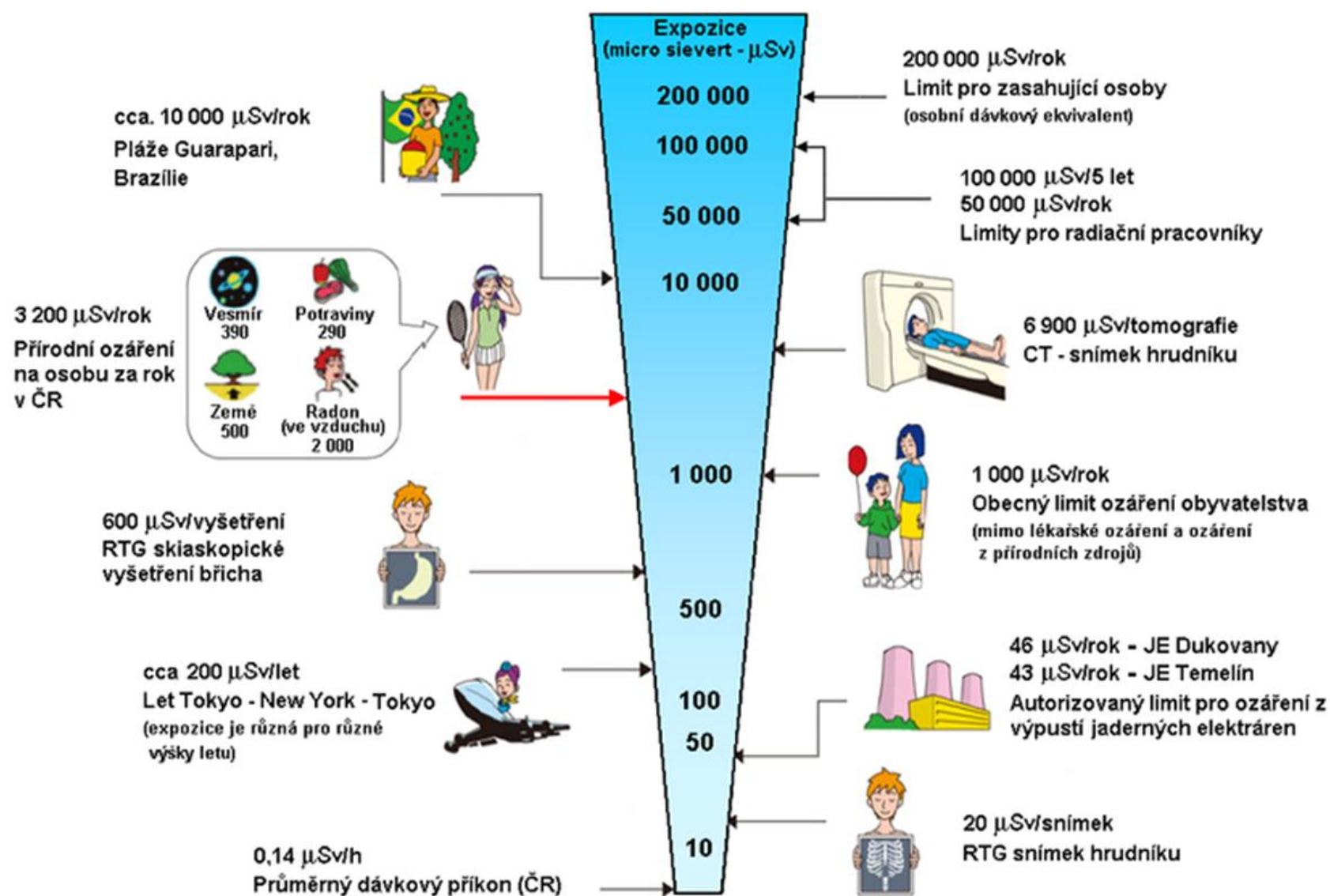

Časný záchyt v ČR:

- Od r. 2023 **program časného záchytu**.
- Zapojit se mohou praktičtí lékaři a gynekologové.
- Ženy do 1 roku po ukončení menopauzy - screening, nad 60 let DXA pro všechny.
- Muži nad 65 let - screening, nad 70 DXA pro všechny.
- V plánu je postupné rozšiřování pracovišť s DXA.

Příklady některých expozičních limitů ionizujícímu záření včetně limitů platných v ČR

Jednotky: μSv

Diagnostika osteoporózy

ukázka výsledků DXA

k = 1.176, d0 = 41.7
318 x 150
DAP: 21.8 cGy*cm²

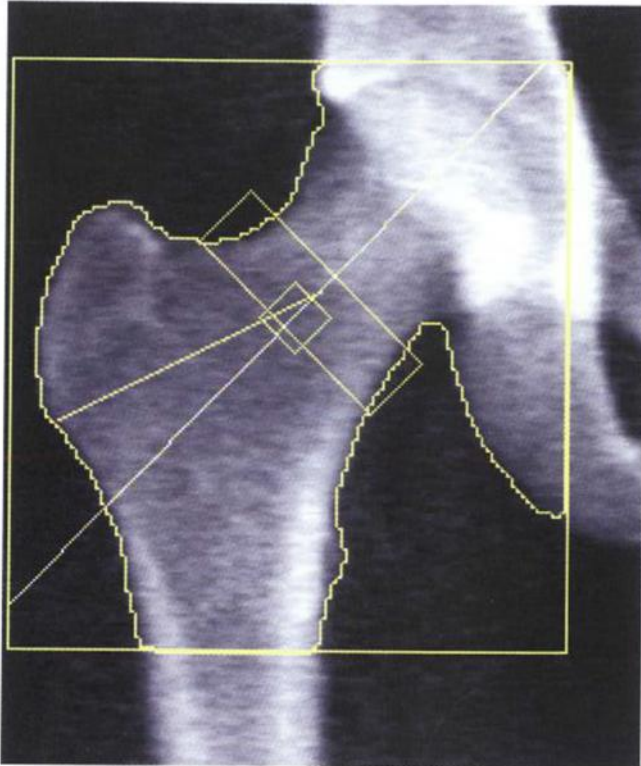
DXA Results Summary:

Region	Area (cm ²)	BMC (g)	BMD (g/cm ²)	T - score	PR (%)	Z - score	AM (%)
L Arm	248.37	225.25	0.907				
R Arm	260.42	253.97	0.975				
L Ribs	154.31	130.58	0.846				
R Ribs	145.37	113.31	0.779				
T Spine	134.49	151.68	1.128				
L Spine	69.96	109.00	1.558				
Pelvis	317.56	527.14	1.660				
L Leg	407.73	681.26	1.671				
R Leg	395.69	637.80	1.612				
Subtotal	2133.90	2829.99	1.326			2.9	131
Head	279.86	521.25	1.863				
Total	2413.76	3351.24	1.388			3.3	128

Total BMD CV 1.0%, ACF = 1.025, BCF = 0.996

Diagnostika osteoporózy

ukázka výsledků DXA

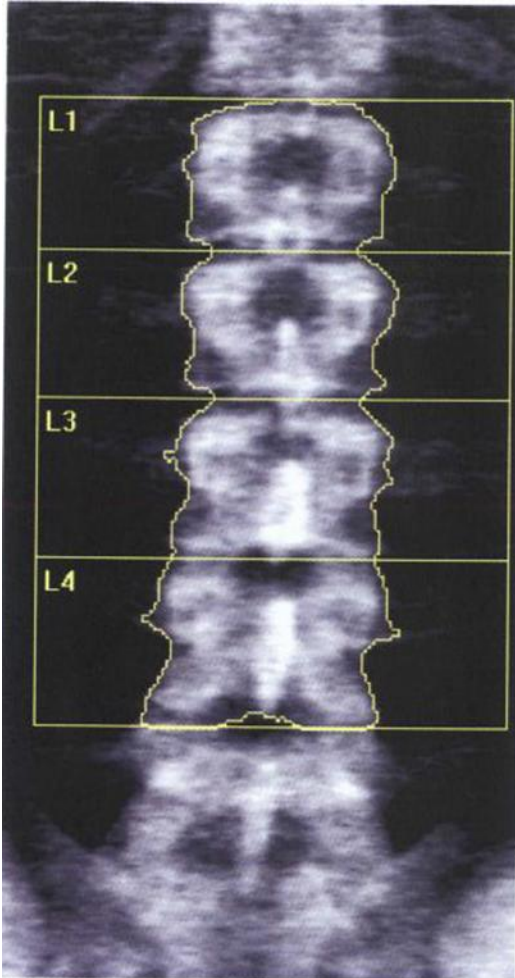

DXA Results Summary:

Region	Area (cm ²)	BMC (g)	BMD (g/cm ²)	T - score	PR (%)	Z - score	AM (%)
Neck	6.13	6.58	1.073			1.1	115
Troch	13.58	12.21	0.899				
Inter	25.68	35.54	1.384			1.5	121
Total	45.39	54.33	1.197			1.3	118
Ward's	1.13	0.97	0.859				

Diagnostika osteoporózy

ukázka výsledků DXA

DXA Results Summary:

Region	Area (cm ²)	BMC (g)	BMD (g/cm ²)	T - score	PR (%)	Z - score	AM (%)
L1	16.84	21.33	1.267			2.9	142
L2	17.01	22.28	1.310			2.6	136
L3	19.18	27.00	1.408			3.4	146
L4	22.43	31.20	1.391			3.4	146
Total	75.45	101.82	1.350			3.3	143

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Výsledky studií 4HAIE a LERCO

Porovnání hustoty kostních minerálů u běžců s neaktivními muži:

- Do studie bylo zařazeno 709 mužů ve věku 18 – 65 let.
- 446 mužů běžců – splňovali doporučení WHO pro PA (150 min PA/týden střední intenzity nebo 75 min PA/týden vysoké intenzity) a běhali minimálně 10 km/týden po dobu alespoň 1 roku.
- 263 mužů neaktivních - nesplňovali doporučení WHO pro PA.

Výsledky:

- Běžci měli vyšší kostní denzitu než neaktivní jedinci ve všech sledovaných částech těla.
- Ukázalo se tedy, že u mužů by mohl mít běh pozitivní vliv na kostní denzitu.
- Ukazuje se, že se zvyšujícím se věkem pozitivní účinek běhu klesá.

Comparative Study > PLoS One. 2024 Aug 9;19(8):e0306715. doi: 10.1371/journal.pone.0306715. eCollection 2024.

Comparison of bone mineral density of runners with inactive males: A cross-sectional 4HAIE study

Miroslav Krajcigr¹, Petr Kutáč¹, Steriani Elavsky¹, Daniel Jandačka¹, Matthew Zimmermann²

Affiliations + expand

PMID: 39121106 PMID: PMC11315333 DOI: 10.1371/journal.pone.0306715

Vliv pravidelného běhu na kostní tkáň mužů a žen středního věku

- Do studie bylo zařazeno 322 probandů (163 mužů a 159 žen) ve věku 36 – 45 let.
  - muži: běžci 109, neaktivní 54; ženy: běžkyně 103, neaktivní 56
- Běžci – splňovali doporučení WHO pro PA (150 min PA/týden střední intenzity nebo 75 min PA/týden vysoké intenzity) a běhali minimálně 10 km/týden po dobu alespoň 1 roku.
- Neaktivní - nesplňovali doporučení WHO pro PA.

> J Sports Med Phys Fitness. 2024 May;64(5):455-464. doi: 10.23736/S0022-4707.23.15279-0. Epub 2024 Jan 23.

The effect of regular running on the bone tissue of middle-aged men and women

Petr Kutac ¹, Daniel Jandacka ², Steriani Elavsky ², Jaroslav Uchytíl ², Vaclav Bunc ³, Miroslav Krajcigr ², Tomas Barot ⁴

Affiliations + expand

PMID: 38261331 DOI: 10.23736/S0022-4707.23.15279-0

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Výsledky studií 4HAIE a LERCO

> J Sports Med Phys Fitness. 2024 May;64(5):455-464. doi: 10.23736/S0022-4707.23.15279-0. Epub 2024 Jan 23.

The effect of regular running on the bone tissue of middle-aged men and women

Petr Kutac¹, Daniel Jandacka², Steriani Elavsky², Jaroslav Uchytíl², Vaclav Bunc³, Miroslav Krajcigr², Tomas Barot⁴

Affiliations + expand

PMID: 38261331 DOI: 10.23736/S0022-4707.23.15279-0

Výsledky:

- Zvýšená zátěž, které jsou vystaveni běžci, by **mohla mít pozitivní souvislost** s hodnotami kostní denzity a kostních minerálů zejména na dolních končetinách.
- **U páteře již je efekt běhu nízký:**
  - Zřejmě způsobeno tím, že nárazová vlna popsaná v několika studiích klesá se zvyšující se vzdáleností od podložky.
  - Je absorbována, aby se zabránilo narušení vestibulárního a vizuálního systému v důsledku nadměrného zrychlení hlavy.
- **Cílem populace středního věku je udržet nebo zpomalit snižování kostní denzity:**
  - Proto je nezbytné provádět vhodnou pohybovou aktivitu.
  - Provádění vhodné pohybové aktivity však musí být pravidelné a dlouhodobé, protože její vliv na parametry kostí se projevuje v delším časovém horizontu.

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Výsledky studií 4HAIE a LERCO

Vliv běhu na hustotu kostních minerálů u žen během stárnutí:

- Do studie bylo zařazeno 574 žen (273 běžkyň a 301 neaktivních).
- Byly rozděleny do 5 věkových skupin 18-65 let: 18–25 let, 26–35 let, 36–45 let, 46–55 let, 56–65 let.
- **Běžkyně** naběhaly v průměru 22.2 - 28.2 km/ týden.
- **Neaktivní** - nesplňovali doporučení WHO pro PA.

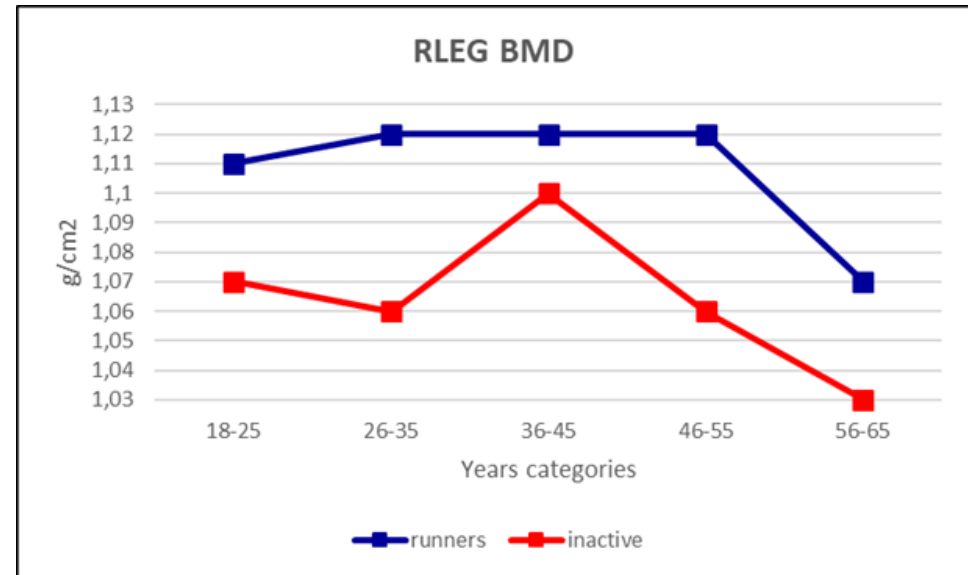
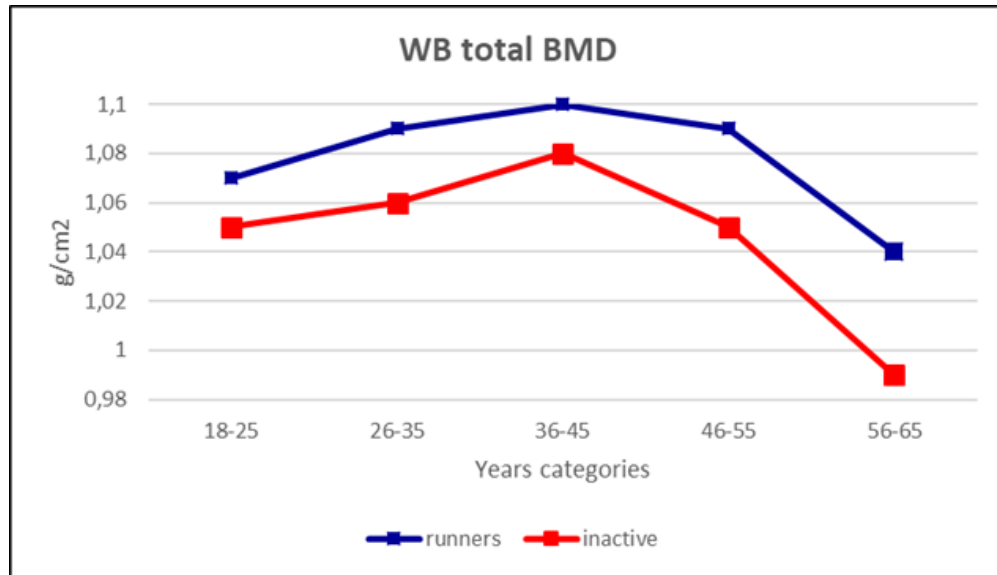

Prezentace z konference Evropské antropologické společnosti (Zagreb 2024):
The Effect of Running on Bone Mineral Density in Women During Ageing

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Výsledky studií 4HAIE a LERCO

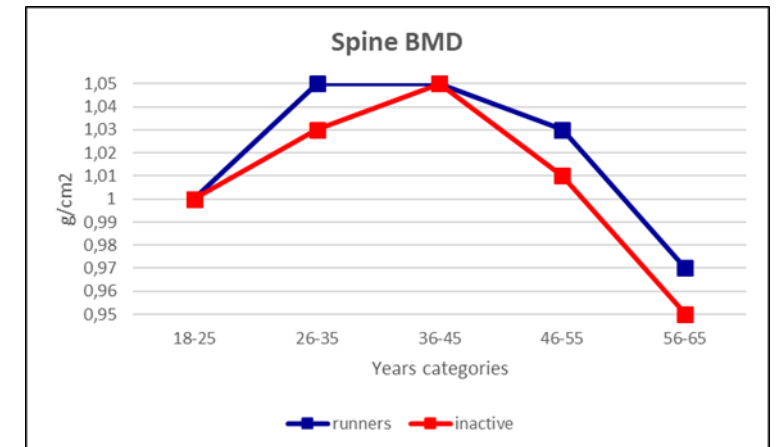
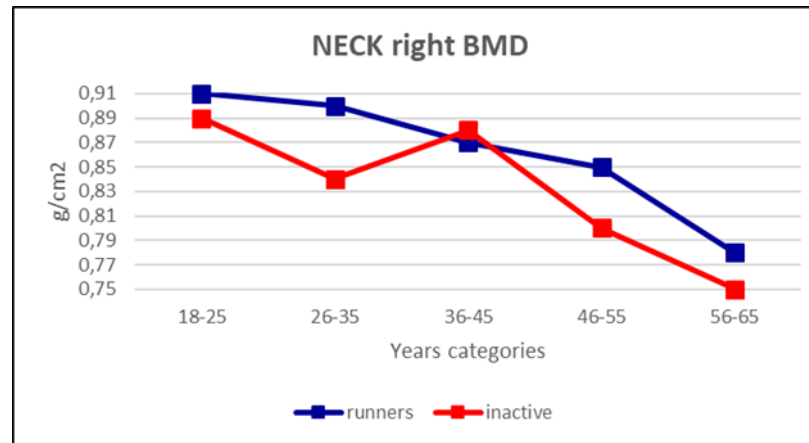
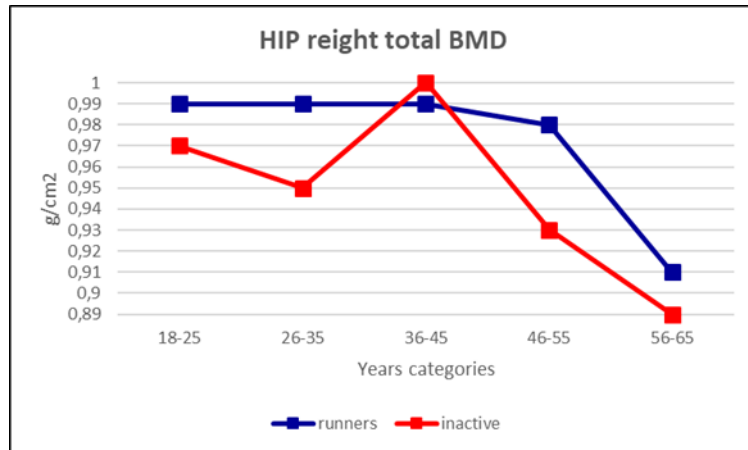
Výsledky srovnání běžkyň vs neaktivní (Kostní denzita celková a dolní končetina):

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Výsledky studií 4HAIE a LERCO

Výsledky srovnání běžekyně vs neaktivní (Kostní denzita kyčle, krčku a páteře):

Meta-Analysis > Int J Behav Nutr Phys Act. 2020 Nov 26;17(1):150.
doi: 10.1186/s12966-020-01040-4.

Evidence on physical activity and osteoporosis prevention for people aged 65+ years: a systematic review to inform the WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour

Marina B Pinheiro^{1,2}, Juliana Oliveira^{3,4}, Adrian Bauman⁵, Nicola Fairhall^{3,4}, Wing Kwok^{3,4}, Catherine Sherrington^{3,4}

Affiliations + expand
PMID: 33239014 PMID: PMC7690138 DOI: 10.1186/s12966-020-01040-4

Výsledky této studie ukázaly:

- Výsledky studie ukázaly, že rekreační běh s od 22.2 do 28.2. km/týden nevedl k signifikantně vyšším hodnotám kostní denzity u běžkyň, výjimkou byly hodnoty na dolních končetinách běžkyň ve věkových skupinách 26-35 and 46-55 let.
- Pravidelně realizovaný rekreační běh v objemu, který lze začlenit do každodenního života, nemůžeme považovat za protektivní pohybovou aktivitu pro kostní zdraví dospělých žen (mimo uvedené věkové kategorie).
- Pro kostní zdraví dospělých žen je proto potřeba hledat jiné typy PA, které mají výraznější nárazové síly vedoucí k deformaci kostních buněk.
- Mělo by se jednat o programy se zahrnující odporové cvičení s vysokou intenzitou.

Vliv pohybové aktivity na kostní denzitu

Pro pozitivní vliv pohybové aktivity na kostní zdraví je nutné:

- Pohybová aktivita (PA) musí být v dostatečném objemu a intenzitě již od mládí.
- Důležitá je rovněž délka trvání PA zaměřené na kostní zdraví.
  - U mladých osob by měla PA být v trvání 6-8 měsíců (Taaffe et al., 1997).
  - U starších osob se uvádí délka trvání PA 6-30 měsíců (McMillan et al., 2017).

Zásady vhodného stravování

pro zlepšení kvality kostních minerálů

Konzumovat potraviny s vysokým obsahem Ca:

- mléko, mléčné výrobky, zakysané mléčné výrobky, pažitka, mandle, ořechy, mák, semena, sezamové a lněné semínko, luštěniny, brokolice, kapusta, šproty, sardinky, zelené natě, sójová mouka, tofu, minerální vody.
- Nejíst potraviny s vysokým obsahem Ca jednorázově = rozdělit do více jídel denně (2 ks).
- Preferovat Ca v živočišných potravinách.
- Uvědomit si, že večer se Ca vstřebává nejlépe -> vhodné ml. výrobky jako svačina a 2. večeře.
- Vědět, že kyselé prostředí podporuje vstřebávání Ca (konzumovat ovocné šťávy, zakysané ml. výrobky).

Konzumovat potraviny s vysokým obsahem vit. D:

- játra, olej z rybích jater, rybí tuk, mléko, houby.

Zásady vhodného stravování

pro zlepšení kvality kostních minerálů

- V letním období se vystavovat slunečnímu záření => vit. D se tvoří v kůži pomocí UV záření.
- Omezit alkohol narušují absorpci Ca a blokující vit. D.
- Omezit nápoje obsahující kofein + kyselinu fosforečnou narušující vstřebávání Ca.

Zásady vhodného stravování

pro zlepšení kvality kostních minerálů

Doporučený příjem vápníku:

- 3–9 let: **600–700 mg**
- 10–18 let: **1300 mg**
- Ženy (19 let až menopauza)/Muži (19–65 let): **1000 mg**
- Ženy po menopauze/Starší muži nad 65 let: **1300 mg**

Děkuji za pozornost!

Prosíme o vyplnění relevantních otázek v dotazníku.

Děkujeme za Vaše názory!

www.envirofit60.osu.cz

Spolufinancováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska představují názory a stanoviska autorů a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie nebo národní agentury. Evropská unie ani národní agentura (SAAIC) za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.